

ท่องเที่ยวไปกับโลกของบรรดานักคิดชั้นครูในหนึ่งวัน

Breakfast with Socrates

มือเช้ากับโสกราตีส

โรเบิร์ต โรว์แลนด์ สมิท
เขียน

พิมพ์ครั้งที่ 2

ศิลปะภา วนากิจ
เซน อภิชน แพล

นักสำรวจหน้ากระดาษ
ผู้แสวงหาความรู้และภูมิปัญญาบรรณาการนักอ่าน

GYPZY

GYPSY

มือเข้ากับโสกราตีส

Breakfast with Socrates

โรเบิร์ต โรว์แลนด์ สมิท เขียน

ศิริประภา ธนาภิจ, เซน อภิชน แปล

พิมพ์ครั้งที่ 1 2555

พิมพ์ครั้งที่ 2 2567

ราคา 370 บาท

Copyright © Robert Rowland Smith Ltd. 2009, 2010
This edition arranged with PEW Literary Agency Limited
through Andrew Nurnberg Associates International Limited
Thai translation right © 2024 by Gypsy Publishing Co., Ltd.
ALL RIGHTS RESERVED.

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สมิท, โรเบิร์ต โรว์แลนด์.

มือเข้ากับโสกราตีส = Breakfast with Socrates.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ยิปซี กรุ๊ป, 2567.

368 หน้า.

1. จิตวิทยา -- ปรัชญา. I. ศิริประภา ธนาภิจ, ผู้แปล.

II. เซน อภิชน , ผู้แปลร่วม. III. ชื่อเรื่อง.

150.1

ISBN 978-616-301-790-1

© ข้อความและรูปภาพในหนังสือเล่มนี้ สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558
การคัดลอกส่วนใดๆ ในหนังสือเล่มนี้ไปเผยแพร่ไม่ว่าในรูปแบบใดต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน
ยกเว้นเพื่อการอ้างอิง การวิจารณ์ และประชาสัมพันธ์

บรรณาธิการอำนวยการ	: คชาวุฒิ เกนุย์
บรรณาธิการบริหาร	: สุรัช พิงชัยภูมิ
กองบรรณาธิการ	: คณิดา สุตราม พรณิกา ครุโสภา วันวิสา เขตตรง อันโตนิโอ โคมชา ณัฐวัชร ศิริพึงเงิน
พิสูจน์อักษร	: Gypsy Editorial Staff
รูปเล่ม	: เปมิกา ตันติทวีโชค
ออกแบบปก	: เฉลิมพันธุ์ ปัญจมาภิรมย์
ผู้อำนวยการฝ่ายการตลาด	: นุชนันท์ ทักษิณบัณฑิต
ผู้จัดการฝ่ายการตลาด	: ชิตพล จันสด
ผู้จัดการทั่วไป	: เวชพงษ์ รัตนมาลี
พิมพ์ที่	: บริษัท วิชั่น พรีเมส จำกัด โทร. 0 2147 3175-6
จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย	: บริษัท ยิปซี กรุ๊ป จำกัด เลขที่ 37/145 รามคำแหง 98 แขวง/เขตสะพานสูง กรุงเทพฯ 10240 โทร. 0 2728 0939 โทรสาร 0 2728 0939 ต่อ 108 www.gypsygroup.net www.facebook.com/gypsygroup.co.ltd Line ID: @gypzy

สนใจสั่งซื้อหนังสือจำนวนมากเพื่อสนับสนุนทางการศึกษา สำนักพิมพ์ลดราคาพิเศษ ติดต่อ โทร. 0 2728 0939

Breakfast with Socrates

มือเช้ากับโสกราตีส

โรเบิร์ต โรว์แลนด์ สมิท เขียน
ศิระประภา รัตนกิจ, เซน อภิชน แปล

คำนำสำนักพิมพ์

หากทุกเช้าคุณมีเพื่อนที่แสนยอดเยี่ยมมาร่วมวง ‘มือเช้า’ ด้วยกัน และเพื่อนคนนั้นคือ ‘โสกราตีส’ นักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่แห่งโลกกรีกโบราณ คุณคิดดูสิว่ามันจะเป็นมือเช้าที่สุดแสนวิเศษขนาดไหน และตอนนี้เขานั่งอยู่ตรงหน้าคุณพร้อมด้วยชุดอาหารเช้าสุดโปรดของเขา ในระหว่างการรับประทานอาหารเช้า เขาได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด ชักชวนให้คุณกล้าตั้งคำถาม หาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตและความหมายในการกระทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เปิดอีกแง่มุมหนึ่งของชีวิตที่คุณอาจไม่รู้จักรักมันดีอย่างที่คิด และในขณะที่คุณกำลังเพลิดเพลินเจริญอาหารมือเช้าอยู่นั้น โสกราตีสก็ได้ชักชวนบรรดาอัจฉริยะจากหลากหลายสาขาให้มาร่วมโต๊ะด้วย ปาร์ตี้อาหารเช้าจึงเริ่มสนุกเข้าไปใหญ่ เพราะไม่ได้หยิบยกแต่หัวข้อในเชิงปรัชญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังเปิดความรู้ด้านอื่นๆ ดังอาหารเช้าที่เราได้รับครบหมู่

เพื่อไม่เป็นการเสียเวลา สำนักพิมพ์ปิปปี้ขอเชิญชวนผู้อ่านมา
ร่วมโต๊ะ 'มือเข้ากับสกอตส์'

ขอให้ทุกท่านอิ่มอร่อยและเพลิดเพลินเจริญปัญญา
สำนักพิมพ์ปิปปี้

สารบัญ

บทนำ	11
1. ตื่นนอน	17
2. อาบน้ำแต่งตัวเตรียมพร้อม	37
3. เดินทางไปทำงาน	57
4. อยู่ทำงาน	73
5. ไปพบแพทย์	95
6. กินมื้อกลางวันกับพ่อแม่	115
7. โดดงาน	133
8. ไปซื้อป๊อปปิ้ง	153
9. ตีตัวไปเที่ยววันหยุด	169
10. เข้าฟิตเนส	187

11. นอนแช่อ่างอาบน้ำ	205
12. อ่านหนังสือ	223
13. ดูทีวี	243
14. ปรงอาหารและทานม้อค่า	261
15. ไปงานเลี้ยง	281
16. ทะเลาะกับแฟน	299
17. มีเซ็กส์	319
18. นอนหลับฝัน	337
บทส่งท้าย	359
อ่านเพิ่มเติม	365

“แต่ละวันของเราเป็นอย่างไร ทั้งชีวิตเราก็เป็นอย่างนั้น”

แอนนี ดิลลาร์ด, *The Writing Life*

บทนำ

อย่างที่เรารู้กันว่าโสกราตีสเสียชีวิตเพราะถูกตัดสินให้ดื่มยาพิษ คุณอาจคิดแล้วคิดอีกก่อนจะตกปากรับคำเชิญไปร่วมกินข้าวเช้าด้วย เขาถูกฆ่าตายเพราะความอยากรู้อยากเห็นมากเกินไป แต่มันก็ดันเป็น ใจความอยากรู้อยากเห็นของเขานี้แหละที่ทำให้เขาเป็นเพื่อนกินข้าวเช้า ที่ยอดเยี่ยม โสกราตีสถูกฆ่าปิดปากเพราะเที่ยวไปตั้งคำถามยุ่งวุ่นวาย กับชาวบ้านมากเกินไป สมองเขาไม่เคยหยุดสงสัย ไม่เคยพอใจ ไม่เคย ตีบตัน มันทำให้เขาสงสัยไปได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่เรื่องเจตนาของกฎหมาย ไปจนถึงเรื่องต้นกำเนิดของเพศพันธุ์ จึงแทบไม่ต้องสงสัยเลยว่า ทำไม ลูกศิษย์ผู้โด่งดังที่สุดของเขาย่างเพลโตถึงได้บรรยายภาพโสกราตีสไว้ ว่าเป็นตัวแมลงน่ารำคาญ หากคุณเผลอไปนั่งลงดื่มกาแฟหวานครีวของต์ กับเขา เขาอาจเปิดฉากด้วยการยิงคำถามว่าทำไมคุณถึงใช้ชีวิตในแบบที่ คุณเป็นอยู่นี้ หรืออาจจะถามว่าในฐานะมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่งคุณมีคุณค่า อะไรบ้าง วิธีตั้งคำถามแบบนี้แหละที่อาจทำให้คุณรู้สึกแบบเดียวกับผู้ ปกครองกรีกที่สั่งประหารเขารู้สึก นั่นก็คือรู้สึกไม่สบายอารมณ์เอาเสียเลย แต่ในมุมหนึ่ง หากคุณลองเผลอตัวเผลอใจร่วมมือไปกับคำถามสงสัย

ของเขา คุณก็จะได้เปิดประสบการณ์สู่เส้นทางแห่งความรู้ลึกนึกคิดอัน
น่าพิศวง เขาอาจอธิบายว่าคนอัจฉริยะกับคนบ้านั้นเกี่ยวพันใกล้ชิดกัน
อย่างไร หรือว่าจักรวาลนั้นประกอบขึ้นด้วยดวงจิตวิญญาณอย่างไรบ้าง
หรือถ้าขยับมาเป็นเรื่องใกล้ตัวอีกนิด เขาอาจรายละเอียดผลยาวเหยียดว่า
ทำไมการเป็นคนดีนั้นสำคัญกว่าการมีความสุข โสกราตีสประกาศแนวคิด
ที่โด่งดังไว้ว่า “ชีวิตที่ปราศจากการพินิจนั้นย่อมไม่คู่ควรกับสิทธิในการมี
ชีวิตอยู่” ในการปราศรัยนั้นเขาชอบใช้วิธีสนทนาโต้ตอบมากกว่าการพูด
อยู่ฝ่ายเดียว เขาจะให้คุณได้เห็นภาพสะท้อนและการกระทำของตนเอง
ในแบบที่จะก่อให้เกิดความหมายที่ยิ่งใหญ่กว่าเดิม หรือไม่ก็กลับเป็น
แรงบันดาลใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวคุณและดังนั้นจึงเป็นการสร้าง
คุณค่าที่ยังอาจขาดหายไปในชีวิตคุณขึ้นมา

เรื่องราวก็คงไม่ต่างกันนักต่อให้คุณเลือกไปทานเบเกิลกับเฮเกิลหรือ
ไข่ดาวกับเชอร์ ฟรานซิส เบคอนแทน แม้มันจะมีการถกเถียงกันอย่างเอาจ
เป็นเอาตายในเชิงปรัชญาเกี่ยวกับเรื่องไร้สาระ อย่างเช่นว่า เทวดาก็คงค
สามารถยืนบนหัวเข็มหมุดหนึ่งหัวหรือเรื่องความแตกต่างระหว่างการมี
อยู่กับการมีชีวิตอยู่ แต่เจตนาที่แท้จริงของปรัชญานั้นไม่ใช่ว่าจะตั้งหน้า
ตั้งตาสร้างปริศนามาแกล้งให้คุณปวดเศียรเวียนเกล้า แต่เพื่อช่วยให้เรา
ได้แสวงหาภูมิปัญญาเพิ่มเติม เพราะเหนืออื่นใดแล้ว คำว่า “ปรัชญา”
นั้นหมายถึง “ความรักในภูมิปัญญา” และการมีปัญญาก็ต่างจากความ
เฉลียวฉลาด ความเฉลียวฉลาดนั้นจะหยุดอยู่ที่การมีชัยชนะในการได้
เถียงในเรื่องใดๆ ที่เป็นนามธรรม ในขณะที่ปัญญานั้นเป็นศิลปะในเชิง
ปฏิบัติซึ่งมุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาด
ท่ามกลางความวุ่นวายของชีวิตในแต่ละวัน หากมองจากมุมนี้ ปรัชญา

ก็คือการมองเห็นและรับรู้ได้ถึงหมอกควันคลุมเครือที่บดบังชีวิตอยู่ และ
โลกราตีสก็แค่อยากรู้ว่าควรทบทวนให้แก่นิกรที่มาเสริมพจนมบั้งกับมัพฟิน
เท่าไร มากพอๆ กับที่อยากรู้ว่าพระเจ้ามีตัวตนดำรงอยู่จริงหรือไม่

หนังสือเล่มนี้พยายามยึดถือแนวทางเช่นนี้ นั่นคือพยายามแสดง
ให้เห็นว่าจริงๆ แล้ว บรรดาแนวคิดที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์นั้นมีความ
สัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิธีที่คุณใช้ชีวิตอยู่ในทุกๆ วันนี้อย่างไรบ้าง โดยไม่
ได้เชื่อมโยงเฉพาะแค่เชิงปรัชญาเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงเชิง
จิตวิทยา สังคมวิทยา และการเมืองด้วย และพยายามแสดงให้เห็นด้วย
ว่าคุณจะสามารถไตร่ตรองมันให้ลึกซึ้งขึ้นได้อย่างไร จริงอยู่ที่งานคิดใน
เชิงลึกเกี่ยวกับเรื่องทำนองนี้มีมากมายอยู่แล้ว เช่นว่า คุณควรจะปฏิบัติ
ตัวอย่างไรถึงจะถูกหลักจริยธรรม หรือว่าคุณควรจะลงคะแนนเลือก
พรรคการเมืองใดและอีกต่างๆ นานา ความแตกต่างอย่างอื่นนอกจาก
การที่เรื่องพวกนี้มักจะเขียนด้วยภาษาวิชาการอ่านไม่รู้เรื่องก็คือ หนังสือ
ทำนองนี้มักจะนำเสนอแนวคิดพวกนั้นในแบบใหญ่โตวิไลศมาหรา
มากกว่าจะมาในแบบเรื่องทั่วๆ ไปที่พบได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งนั่นก็คือ
จุดประสงค์ของหนังสือเล่มนี้นั่นเอง ดังนั้นเนื้อหาที่คุณจะได้พบต่อจาก
นี้จึงเปรียบเสมือนการดึงเอาอัจฉริยะทั้งหลายในหลากหลายสาขามา
เดินเคียงข้างขณะที่คุณทำกิจวัตรประจำวันต่างๆ ไปเรื่อย อย่างเช่น หาก
คุณไปออกกำลังที่ฟิตเนส นักประวัติศาสตร์สังคมอย่างมิเชล ฟูกูดีจะมา
วิ่งอยู่ข้างๆ พลังปากก็อธิบายว่าการออกกำลังกายเป็นประจำทุกวันนั้น
เป็นการควบคุมจากภาครัฐรูปแบบหนึ่งได้อย่างไร หรือฉากส์ ลากอง นัก
จิตวิเคราะห์จะกลายมาเป็นผู้ช่วยซื่อปึงส่วนตัวของคุณ และเขาจะทำ
ให้คุณเริ่มหลงตัวเองเมื่อคุณจ้องมองตนเองในกระจกเงา ในขณะที่คุณ

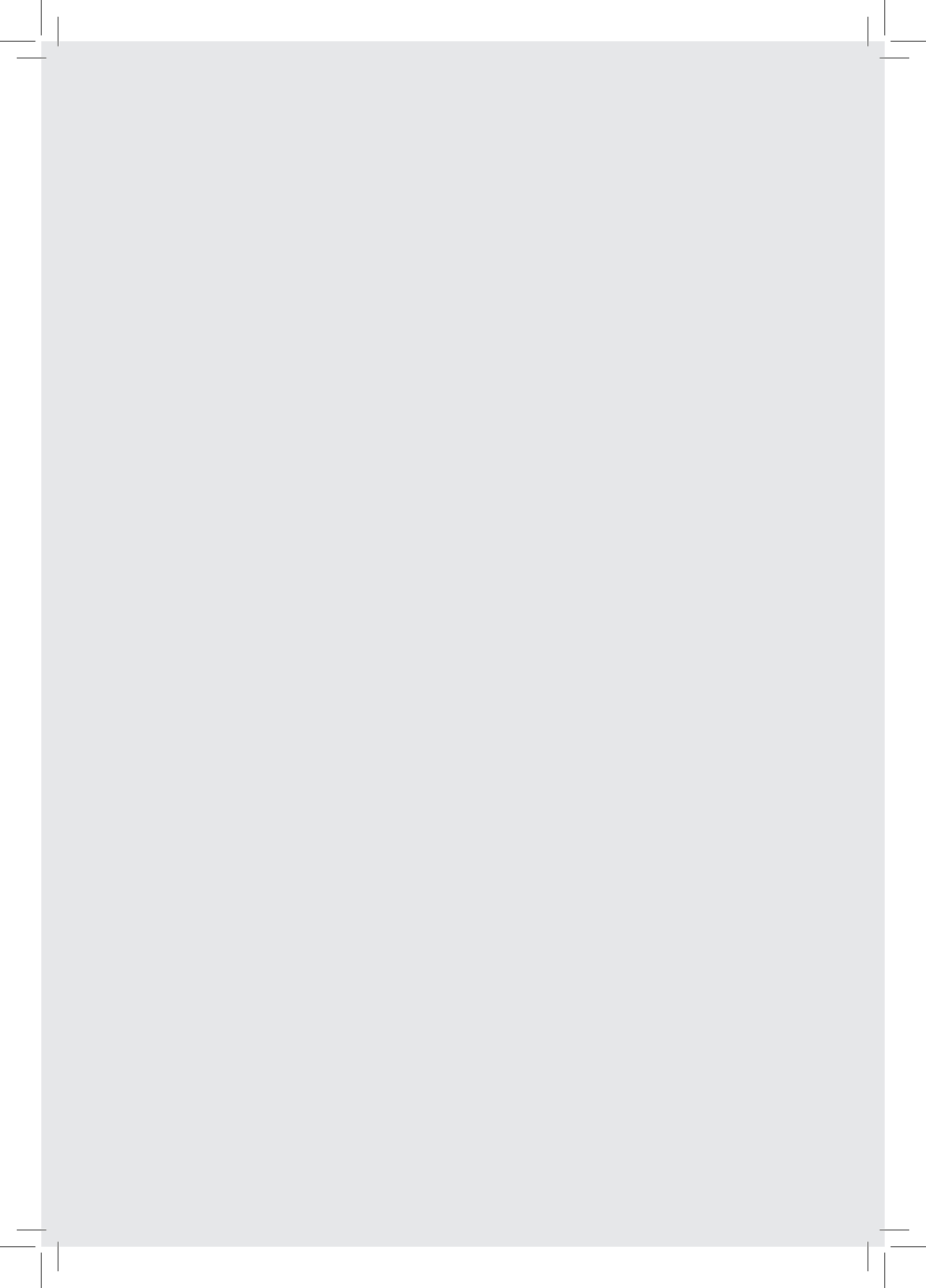
ทำงาน คาร์ล มาร์กซจะมากระชับข้างหูถึงวิธีที่จะทำให้คุณเลิกเป็นข้า
ทาสเงินเดือน คุณจะได้พบกับมาเคียเวลลีที่จะมาให้คำแนะนำเรื่องวิธีการ
จัดงานเลี้ยงให้สนุกสุดเหวี่ยง ส่วนคาร์ล ชมิตต์ จะมาบอกเหตุผลว่าการ
ทะเลาะกับแฟนนั้นอาจจะเป็นเรื่องดีได้อย่างไรบ้าง และคุณจะได้เรียน
รู้เคล็ดลับการไม่เผลอหลับขณะนอนแช่น้ำในอ่างจากพระพุทธรเจ้า เมื่อ
มีบุคคลเหล่านี้เข้ามาช่วยพิจารณาความหมายของบรรดาภิกษุวัตร
ยามเช้าที่คุณทำหรือรายการโทรทัศน์ที่คุณดูแล้ว คุณก็จะได้เรียนรู้บาง
สิ่งจากพวกเขา แนวคิดของพวกเขาอาจบ้าบิ่นหรือแหวกแนวไปบ้าง แต่
พวกมันก็สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการใช้ชีวิตในแต่ละวันของคุณได้เสมอ

แน่นอนว่าชีวิตในแต่ละวันของคุณอาจจะไม่ได้เป็นไปตามที่มีอยู่ใน
หนังสือ เช่นว่า บางคนอาจไม่ได้มีเซ็กซ์ทุกวัน และก็นับว่ายังเป็นเรื่องดี
ที่การต้องไปกินข้าวเที่ยงกับพ่อแม่นั้นไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยไปกว่าปีละหนึ่ง
ครั้งนัก และถ้าหากคุณทำงานที่บ้าน คุณก็จะไม่ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่อง
ราคาญาติที่อธิบายไว้ในบทที่ 3 เรื่อง “เดินทางไปทำงาน” ซึ่งผมอ้างถึง
โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นักปรัชญาการเมืองในศตวรรษที่ 17
เพื่อให้เขาอธิบายว่า ทำไมการเดินทางไปทำงานตอนเช้า นั้นสามารถดึง
ด้านมืดของคนเราออกมาได้ ในทำนองเดียวกัน มันก็มีบางเรื่องซึ่งคุณ
อาจจะอยากเห็นในหนังสือเล่มนี้แต่ว่ามันไม่มี อย่างเช่นเรื่อง “ไปรับลูก
ที่โรงเรียน” “พบนักบำบัด” “ไปสวดมนต์” หรือ “ทำงานกะกลางคืน” แต่
ประสบการณ์จากภิกษุวัตรส่วนใหญ่ซึ่งอธิบายไว้ในเล่มนี้ก็น่าจะเป็นเรื่อง
ที่คุณคุ้นเคยอยู่หลายเรื่อง และหนังสือเล่มนี้ก็จะทำให้สมองของคุณ
ติดเครื่องพร้อมสำหรับขบคิดเรื่องเหล่านี้ในมุมมองใหม่ๆ

แต่หนังสือเล่มนี้ก็ใช่ว่าจะมีแต่ “แนวคิดชื่อดังอลังการ” จากบรรดา

นักคิดที่มีชื่อเสียงเพียงอย่างเดียว เรื่อยไปตามข้อคิดบางส่วน ซึ่งผมเป็นคนคิดเองแล้ว คุณก็ยังสามารถพบการอ้างถึงเรื่องอื่นๆ ด้วย เช่น ดนตรี ภาพเขียน ภาพยนตร์ วรรณกรรม และกระทั่งการทดลองผลึกน้ำอันโด่งดังของญี่ปุ่นที่อยู่ในบท “ไปหาหมอ” คุณจะพบกับการศึกษาอันเข้มข้นเกี่ยวกับความเจ็บปวดและเรื่องที่ตลกที่สุดในโลก (ว่ากันว่านะ) ส่วนในบท “ทำกับข้าวและกินข้าวเย็น” นั้นผมได้เชิญนักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศสผู้มาพร้อมกับภาพยนตร์ของปีเตอร์ กรีนอะเวย์เรื่อง ฟอครว์ ใจ ภรรยาของเขา และผู้รักของเธอ ซึ่งสื่อถึงความเลื่อมไหมในเรื่องอาหารการกิน ในอีกบทหนึ่งผมได้พยายามใช้ข้อมูลภาพยนตร์ทุกอย่างเท่าที่หาได้ ทั้งเก่าทั้งใหม่ ทั้งขอมัย หรือแม้กระทั่งที่มีเนื้อหาวาบหวี (ในบท “เช็ทซ์” ผมพูดถึงหนังปี) ในการช่วยตีความหมายในเรื่องโลกีย์ ช่วยผมหาแง่มุมที่น่าขำจากกิจกรรมที่พวกเราทำกันอยู่ซ้ำซากนี้ หรือช่วยหาเหตุผลในการที่มันได้กลายเป็นกิจวัตรประจำวัน

หากมันเป็นความจริงที่ว่า ชีวิตที่ปราศจากการพินิจนั้นย่อมไม่คู่ควรกับสิทธิในการมีชีวิต นั่นแทนที่จะรอให้มันมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องในชีวิตเราเกิดขึ้น ทำไมเราไม่พินิจมันด้วยตัวเองตอนนี้ไปเลยล่ะ เพราะหากคิดกันจริงๆ แล้ว ชีวิตที่เป็นอยู่ในแต่ละวันๆ ของเรานั้น มันก็ต้องรวมกันได้เป็น 99 เปอร์เซ็นต์ของทั้งชีวิตเรานั้นแหละ แล้วถ้าเราไม่คิดถึงมันในตอนที่เรายังใช้มันอยู่ มันก็คงไม่เหลือเวลาตอนไหนให้เราได้ย้อนมองดูตัวเองแล้ว และหากเราลองคิดถึงมันแล้ว เราอาจจะได้เรียนรู้ถึงคุณค่าสำคัญที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่เราทำอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน อย่างเช่นการแต่งตัวหรือการนอนหลับ และได้เห็นกิจกรรมเหล่านี้ในมุมมองใหม่ๆ ก็เป็นไปได้

1

ต้นนอน

มีเพลงน่ารักๆ ชื่อ “อะไลฟ์ (Alive)” ขับร้องโดยมารา คาร์ไลล์ (Mara Carlyle) เนื้อเพลงเริ่มด้วยท่อนที่ว่า

ดวงอาทิตย์อันสดใสเซอร์ไพรส์ปลุกฉันให้ตื่นนอน ฉันตื่นนอนมาพร้อมกับเรื่องเซอร์ไพรส์

น้ำเสียงของมาราในเพลงนี้ค่อยสลับสับเปลี่ยนไปมาระหว่างท่วงทำนองอ้อยสอรัยและสดใสกระปรี้กระเปร่า เป็นการเลียนแบบอิริยาบถที่เปลี่ยนจากความงัวเงียไปสู่การตื่นเต็มตาของเรา ความน่ารักในเพลงนี้ก็คือ การที่มันเลียนแบบความแปลกใจแบบเด็กน้อยที่เพิ่งตื่นลืมตาขึ้นมาแล้วพบว่ายังมีโลกอยู่และเขาเองก็ยังมีตัวตนอยู่ แม้ต่อให้เป็นพวกผู้ใหญ่และต้องตื่นขึ้นมาหลังจากได้นอนเพียงเล็กน้อยหรือตื่นมาพร้อมกับอาการเมาค้าง หรือตื่นมาพบคุณอนาคตกอนอยู่ข้างๆ หรือตื่นมาหลังจากเพิ่งผ่านฝันร้ายหลายตอน แต่ตัวผู้ใหญ่เองก็ยังสามารถรู้สึกได้ถึงช่วงเวลาหนึ่ง เป็นช่วงเวลาแค่แวบเดียวก่อนที่ความรู้สึกแย่ๆ หรืออารมณ์บูดๆ จะเข้ามาแทน รู้สึกว่าเพียงการได้ตื่นขึ้นมาอีกครั้งและได้รู้สึกถึงการมีชีวิตอยู่ของเราก็ก็น่าเป็นเรื่องเซอร์ไพรส์แสนพิเศษสุดๆ แล้ว

ทำไมถึงเป็นแบบนี้ล่ะ เป็นไปได้อย่างไรในเมื่อเราทำแบบนี้อยู่
ทุกวัน วัน แล้วการตื่นขึ้นมามองเช้ายังจะทำให้เราแปลกใจได้อย่างไร
คำตอบคือแน่นอนที่สุด ก็เพราะว่ากว่าจะถึงวินาทีที่คุณลืมตาตื่นขึ้นมา
นั้น คุณกำลังนอนหลับอยู่ สลบโสลไม่รู้เรื่องราวอะไร จึงไม่มีทางที่จะ
คาดเดาได้เลยว่าตัวคุณจะตื่นตอนไหนเมื่อไหร่ แล้วถ้าเป็นเช่นนั้น เราก็
พูดตามหลักการได้ว่า การตื่นจะไม่น่าแปลกใจได้อย่างไร ก็ในเมื่อก่อน
หน้าที่จะตื่นคุณกำลังหลับปุ๋ยไม่รู้เรื่องราวเลยว่าการตื่นจะเกิดอะไรขึ้น

ดังนั้นแม้ว่าการตื่นจะเป็นเหตุการณ์ที่คาดการณ์ได้ง่ายที่สุดในชีวิต
และต้องเกิดขึ้นแน่นอนเฉกเช่นดวงอาทิตย์ที่ขึ้นในยามเช้า แต่ทว่าเรา
ไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่ามันจะเกิดขึ้นตอนไหนเมื่อไหร่ ถ้าอย่างนั้น
การคาดการณ์ได้หรือคาดการณ์ไม่ได้ก็ไม่ต่างกันเลย การตื่นจึงเป็นสิ่งที่
ขัดแย้งอยู่ในตัวมันเองและเปรียบเสมือนรอยด่างพร้อยในหลักตรรกะ
แห่งสรรพสิ่ง และนี่เองที่เป็นหนึ่งในหลายเหตุผลที่ทำให้มันมีคุณค่าต่อ
การคิดใคร่ครวญถึง ทั้งที่ดูเป็นเรื่องง่ายๆ แต่ตามจริงแล้วการตื่นนั้นเป็น
หนึ่งในการกระทำที่ลึกซึ้งที่สุดที่เราจะกระทำได้ อาจจะฟังดูทะแม่งๆ ไป
หน่อยที่จะบอกว่ามันมีปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องการตื่นนอนอยู่ด้วย แต่ก็
อย่างว่า คำว่าปรัชญาเองก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น

หลายร้อยปีมาแล้วที่ศาสตร์แห่ง “ปรัชญา” ได้ตั้งคำถามเรื่องการ
มีสติรู้ตัว และการมีสติรู้ตัวก็เพียงพอที่เป็นนัยถึงการตื่น จริงอยู่ที่ใน
ปลายศตวรรษที่ 19 เริ่มมีการพูดถึงปรัชญาว่าด้วยจิตไร้สำนึก (uncon-
sciousness) กันอย่างกว้างขวาง และได้พัฒนาไปสู่ความรู้ทางด้านจิต
วิเคราะห์ แต่กระแสหลักของปรัชญาก็ยังคงมุ่งเน้นไปที่ปรากฏการณ์ที่
เกิดขึ้นจากชีวิตขณะที่เรามีสติรู้ตัว ตัวอย่างเช่น อะไรคือการคิด การรู้สึก

การรู้ การเชื่อ การสัมผัส การตระหนัก การกระทำ การเลือก การชอบ การรัก การทำสิ่งดี หรือการทำสิ่งร้าย กิจกรรมที่ว่ามานั้นอยู่ในขอบเขตของการตื่นมากกว่าการหลับทั้งสิ้น

อย่างเช่นคุณในตอนนี้อยู่ คุณกำลังตื่น คุณอาจไม่ใช่คนชอบตื่นเช้าๆ แต่ถ้าคุณตื่นขึ้นมาแล้วอย่างน้อยคุณก็ได้มีสติรู้ตัว หรือว่าคุณไม่มีสติรู้ตัวละ แล้วคุณจะรู้ได้อย่างไรว่าตัวเองไม่ได้หลับไหลอยู่ คุณจะรู้ได้อย่างไรว่าตัวเองไม่ได้ฝันว่ากำลังตื่นอยู่ คุณจะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งต่างๆ รอบตัวรวมทั้งตัวคุณเองไม่ได้เป็นเพียงภาพลวงตา หรือว่าผีสาวนางไม่กำลังเล่นตลกกับคุณอยู่

แน่นอนว่านี่เป็นหนึ่งในคำถามเชิงปรัชญาที่โด่งดังที่สุดตลอดกาล และคำตอบเชิงปรัชญาสำหรับมันที่โด่งดังที่สุดได้บังเกิดขึ้นในทศวรรษ 1630 โดยเรอเน เดส์การ์ตส์ (René Descartes) ชาวฝรั่งเศสผู้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในประเทศเนเธอร์แลนด์ เช่นเดียวกับนักปรัชญาทั้งหลายที่ต้องเผชิญกับโลกที่พวกเขาู้สึกว่ามันช่างพิศวงงงงวยยิ่งนัก เดส์การ์ตส์จึงต้องการสร้างความสงบสุขในชีวิตสักหน่อย และแผนในการสร้างของเขา ก็คือการคิดเรื่องปรัชญาแบบกลับหัวกลับหางใหม่หมด โดยแทนที่จะเริ่มจากการระบุเงื่อนไข ตั้งสมมติฐาน กำหนดหลักการเบื้องต้นหรือตั้งกฎทางวิทยาศาสตร์ เขากลับเริ่มจากความว่างเปล่าและไม่ยึดความคิดอะไรเป็นหลักทั้งสิ้น เขาเพียงแค่ตั้งหน้าตั้งตาสงสัยมันไปทุกๆ อย่าง โดยใช้หลักเกณฑ์ประมาณว่า “ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดจนกว่าจะสามารถพิสูจน์ว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้อง” แล้วก็คอยดูว่าวิธีคิดนี้จะนำเขาไปสู่จุดใด

ด้วยการใช้วิธีกังขาไปทุกเรื่อง เดส์การ์ตส์ก็ได้ตระหนักโดยไร้ข้อกังขาว่าเขาสามารถจะสงสัยได้ทุกเรื่องยกเว้นเรื่องที่ว่าตัวเขาเองนั้น

กำลังสงสัย มากไปกว่านั้น หากเขากำลังสงสัยอยู่ก็แสดงว่าเขาจะต้องกำลังคิดอยู่ แล้วเขาก็ได้ตระหนักว่ามีเพียงสิ่งที่มีตัวตนอยู่เท่านั้นที่จะสามารถคิดได้ ก็เรื่องๆ หนึ่งจะถูกคิดได้อย่างไรถ้าไม่มีผู้ที่ทำการคิดให้ เดส์การ์ตส์กำลังเขียนเข้าใกล้การค้นพบเข้าไปทุกที และเมื่อเขาเอาสองเรื่องนี้มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เขาก็ได้สรุปว่าถ้าคุณสามารถคิด นั่นแปลว่าคุณก็ต้องมีตัวตนดำรงอยู่ แม้คุณจะคิดว่าคุณตายไปแล้ว แต่ความจริงที่ว่า คุณกำลังคิดว่าตัวเองตายไปแล้ว ก็หมายความว่า你还ยังมีชีวิต เพราะการคิดบ่งบอกถึงการมีตัวตนอยู่ และแล้วเดส์การ์ตส์ก็ได้ค้นพบข้อพิสูจน์การดำรงมีตัวตนอยู่ ดังนั้นเขาจึงเป็นเจ้าของวลีอมตะที่ว่า “เพราะฉันคิด ฉันจึงมีอยู่” ซึ่งนับเป็นก้าวกระโดดอันยิ่งใหญ่ไม่ใช่เฉพาะในแวดวงปรัชญาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวงการวิทยาศาสตร์โดยทั่วไปด้วย เพราะดูเหมือนว่าความคิดนี้จะก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่อาจโต้แย้งได้ ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงแข็งแรงให้กับการพิสูจน์ตรวจสอบทุกประการต่อไปในภายภาคหน้า

นี่จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมการตื่นขึ้นในตอนเช้าจึงถือเป็นการกระทำที่มีความหมายเชิงปรัชญาอย่างยิ่ง เพราะมันเป็นการสัมผัสกับการมีสติรู้ตัวและการมีตัวตนอยู่อย่างแท้จริง ที่จริงก็เป็นเรื่องย้อนแย้งอยู่เหมือนกันที่เราตื่นขึ้นมาโดยไม่ได้มีสติรู้ตัวก่อนได้เลย เพราะเมื่อตื่นขึ้นเราไม่ได้เพียงกลับเข้าสู่การมีสติรู้ตัวเท่านั้น แต่เรายังได้ความสามารถที่จะพิสูจน์การมีสติรู้ตัวกลับคืนมาด้วย ซึ่งในตอนกลางคืนเราคงทำได้ไม่ค่อยแน่ชัดเท่าไรนัก เพราะแม้ว่าการฝันจะถือเป็นการคิดรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นในทางทฤษฎีก็ถือเป็นอีกวิธีที่พิสูจน์ว่าคุณดำรงตัวตนอยู่ได้เช่นกัน แต่ทว่าท่ามกลางคำคืนอันยืดเยื้อยาวนานที่คุณอาจไม่ได้คิดหรือฝันแต่อย่างใด

มันก็ทำให้เกิดคำถามบั่นป่วนหัวใจขึ้นมาได้ว่า แล้วคุณมีตัวตนอยู่หรือไม่ในช่วงระหว่างนั้น หากการคิดถือเป็นนัยของการมีชีวิตอยู่ แล้วคุณยังมีชีวิตอยู่หรือไม่เมื่อไม่ได้คิด นี่เป็นคำถามที่ผมจะพูดถึงอีกครั้งในบทสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ สำหรับตอนนี้ อย่างน้อยในตอนกลางวันคุณก็อุ่นใจได้ว่า ตัวเองยังมีชีวิตอยู่

เมื่อได้คำตอบให้กับคำถามที่เปรียบได้กับจุดเริ่มต้นแห่งปรัชญา เดส์การ์ตส์ก็ได้ทำการก้าวกระโดดครั้งใหญ่ และที่นี้เมื่อยามที่คุณบิดขี้เกียจในตอนเช้า ไม่ว่าคุณกำลังงัวเงียแค่ไหนก็ตาม คุณก็กำลังเปิดรับปรากฏการณ์อันแสนวิเศษที่ไม่อาจเห็นได้ด้วยตาเปล่าอย่างหนึ่ง นั่นคือการมีสติรู้ตัวและการดำรงอยู่ของตัวคุณเองนั่นเอง นี่ดูเหมือนจะเป็นการเริ่มต้นที่ดีสำหรับเดส์การ์ตส์ แต่เมื่อได้แนวคิดที่ตกผลึกจนแข็งแกร่งมาแล้ว เขากลับเริ่มไม่แน่ว่าจะทำอย่างไรต่อไปกับแนวคิดที่แน่วแน่ของตนเองซึ่งดูเหมือนจะเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งต่างๆ ที่จะตามมา ตอนนี้นักคิดผู้อยู่ คุณมีสติรู้ตัวและคุณมีตัวตนอยู่ แต่ว่า แล้วยังไงต่อละ

การตื่นและการมีสติรู้ตัวนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับศักยภาพของคุณ คำว่า “ศักยภาพ” นั้นหมายถึงความสามารถของคุณในการคิดอย่างเป็นระบบและเป็นเหตุเป็นผล ถ้าเช่นนั้นแล้ว ศักยภาพของคุณทำงานโดยอัตโนมัติด้วยหรือเปล่าเมื่อตอนที่คุณตื่นอยู่ มันอาจจะไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป เพราะการปรับสมองให้จะเข้าที่เข้าทางอาจต้องใช้เวลาลึกเล็กน้อย แล้วระหว่างที่คุณปรับสายตาให้เข้ากับแสงล่ะ การใช้หลักเหตุผลของคุณกำลังตื่นมาพร้อมๆ กันด้วยหรือไม่ นี่เป็นคำถามที่สำคัญ คุณอาจมีสติรู้ตัวแต่เป็นบ้าก็ได้ เพราะการมีสติรู้ตัวกับการมีเหตุผลใช้ว่าจะมาคู่กันเสมอไป เพราะฉะนั้นมันก็เป็นเรื่องดีแค่ไหนแล้ว ที่ได้ตื่นขึ้นมา

ในตอนเช้า แล้วได้รู้ว่าคุณไม่ใช่แค่เพียงมีตัวตนดำรงชีวิตอยู่เท่านั้น แต่คุณยังมีความคิดอยู่กับร่องกับรอยอยู่

ลองสมมติว่าคุณค่อยๆ รู้ตัวอยู่บนที่นอน และกำลังนึกสงสัยในการมีตัวตนอยู่ของคุณ ซึ่งนั่นก็จะถือเป็นการพิสูจน์ว่าคุณมีตัวตนอยู่ คุณเริ่มรับรู้ถึงเสียงรถราที่นอกหน้าต่าง อาจมีเสียงเครื่องเจาะถนนดังผสมโรงเข้ามา หรือรถขยะอาจจะแล่นผ่านหน้าบ้าน แคมป์เศษแก้วแตกดังรบกวนความสงบ คุณแอบดำใจสิ่งที่ทำลายความสงบของคุณ แล้วซุกหน้าลงกับหมอนอีกครั้ง คราวนี้จะเป็นคิวของอิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant) นักปรัชญาระบือนามในยุคของเขาเมื่อราว 150 ปี ถัดมาหลังจากยุคของเดส์การ์ตส์ เขาจะโผล่มานั่งปลายเตียงเพื่อท้าทายคุณทันที ไม่ใช่เพราะเขารื้อเรื่องเป็นพวกไม่ยอมหลับไม่ยอมนอนผู้ชอบทำงานทั้งคืนในสภาพชุดนอนพร้อมหมวก แต่เป็นเพราะเขาต้องสงสัยแนวทางการกระทำของคุณนั้นมันสมเหตุสมผลหรือไม่ เพราะเหตุใด

เมื่อได้เห็นคุณพยายามซุกตัวกลับเข้าไปใต้ผ้าวม คานต์ก็จะแย้งว่าการรับรู้ของคุณในตอนตื่นที่ว่า เสียงรถราหนวู่นั้นไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าแค่การรับรู้หนึ่ง เพราะคุณกำลังตัดสินใจอย่างไรเหตุผล ซึ่งจริงๆ แล้วเหตุผลของคุณอาจยังหลับใหลอยู่ แล้วคุณจะแน่ใจได้อย่างไรว่าเสียงรบกวนข้างนอกนั้นเป็นเสียงจริงๆ ไม่ใช่ภาพสะท้อนจากความงัวเงียของคุณ การที่คุณฉวยผ้าห่มมาคลุมศีรษะอีกครั้งนั้นถือเป็นการกระทำที่คานต์เรียกว่า “เหตุผลบริสุทธิ์” ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนทำกันหรือไม่ หรือว่าเป็นเพียงการกระทำที่แสดงถึงความเกียจคร้านและการไม่มีความรับผิดชอบส่วนบุคคลของคุณคนเดียวกันแน่

คุณอาจจะเดาได้ว่าทุกคนที่มีบ้านอยู่บนถนนเส้นเดียวกันก็คงด่า

ไปพร้อมๆ กับคุณ แต่ต่อให้คุณได้เที่ยวไปสำรวจความเห็นของเพื่อนบ้าน และทุกคนยอมรับว่าการจรรยาเข้าที่ถนนหน้าบ้านเป็นเรื่องน่ารำคาญอย่างยิ่ง คานต์ก็อาจจะยังไม่ยอมจบอยู่ดี เขาจะพยายามหาคำตอบที่ไม่ใช่แค่เพียงข้อเท็จจริงที่ได้ผลสรุปมาจากการสังเกตการณ์หรือการลงคะแนนโหวต แต่เป็นคำตอบที่แน่นอนกว่านั้น นั่นก็คือสิ่งที่เขาเรียกว่า เหตุผลบริสุทธิ์ ซึ่งถือเป็นความจริงที่อยู่เหนือการตีความความรู้สึกของปัจเจกบุคคล หรือความรู้สึกของกลุ่มคนใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับความจริงข้อนั้น และถ้าหากคุณคิดว่าคานต์ ดูเริ่มจะเวอร์ ดันทึ่งหรือเอาจริงเอาจังเกินไปแล้วละก็ ให้คุณลองคิดถึงลัทธิบางอย่างที่ซึ่งสมาชิกทั้งหมดร้อยเปอร์เซ็นต์เต็มนั้นเชื่อว่าเรื่องหนึ่งเป็นจริง แต่กลายเป็นว่าพวกเขาทั้งหมดโดนต้ม ความเชื่อในบางสิ่งจนหมดใจนั้นไม่ได้แปลว่าความเชื่อ นั้นจะเป็นเรื่องจริงเสมอไป และคานต์ก็ชอบที่จะอ้างถึงโคเปอร์นิคัส (Copernicus) พหูสูตชาวโปแลนด์ ผู้พิสูจน์ในปี ค.ศ. 1514 ว่าโลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ก่อนที่จะมาถึงจุดนั้น ทุกคนล้วนเชื่อว่าโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาลและทุกคนก็คิดผิดกันหมด

เห็นได้ชัดว่า นอกจากการใช้ประโยชน์จากเตียงในเรื่องอื่นๆ อย่าง เช่น การเกิด การตาย ความสมบูรณ์ของชีวิตแต่งงาน และที่ไม่ได้เอ่ยถึงอีกมากมายแล้ว เตียงนั้นถือได้ว่าเป็นสมมุติของสารพัดปรัชญาเกี่ยวกับการตื่น แม้เตียงจะช่วยยืนยันเรื่องการมีตัวตนดำรงชีวิตอยู่ของคุณ ได้อย่างหนักแน่น เพราะว่าการตื่นช่วยลบล้างข้อสงสัยเกี่ยวกับตัวของตนเองได้มากมาย (จากแนวคิดของเดส์การ์ตส์) แต่มันก็ไม่สามารถช่วยยืนยันเรื่องการรับรู้ของคุณได้ เพราะว่าคำถามที่ว่าสิ่งที่คุณรับรู้เป็นอย่างไรแรกในเข้านั้นเป็นเรื่องจริงบ้างหรือไม่กันแน่จะเข้ามาเสียบแทนต่อทันที

(จากแนวคิดของคานต์) ยังไม่ทันเริ่มวันใหม่ คุณก็ต้องมานั่งขบคิดคำถามเชิงปรัชญาเสียแล้ว และหากปรัชญายังพินิจพิเคราะห์คำถามพวกนี้ต่อไปอีกยี่สิบปี บางทีนั่นอาจไม่ใช่เรื่องของปรัชญาแล้วแต่กลายเป็นเรื่องของศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาคริสต์ซึ่งให้ความสำคัญต่อแนวคิดเรื่องของการตื่นเป็นอย่างมาก กล่าวคือ นอกจากสิ่งที่กล่าวมาแล้ว การตื่นยังเปรียบเสมือนภาพจำลองความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นกับความตาย การนอนหลับเปรียบเหมือนความตาย และการตื่นเปรียบเหมือนการถือกำเนิดหรือเกิดใหม่อีกครั้ง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์นั้นไม่ใช่แค่การเปรียบเทียบ เพราะมันมีความรู้สึกที่ชัดเจนอยู่ข้างในลึกๆ คอยบอกคุณว่ายามเมื่อคุณเข้านอนนั้นมันไม่มีอะไรรับประกันได้ว่า คุณจะได้อื่นขึ้นมามากครั้ง ซึ่งทั้งสองแง่มุมนี้มีความสัมพันธ์กับหลักศาสนาคริสต์เป็นพิเศษ

ลองคิดตามว่า ศาสนาคริสต์คงจะไร้ความหมายหากไม่มีองค์พระคริสต์ และองค์พระคริสต์ก็คงไม่มีความหมายหากพระองค์ไม่มีการฟื้นคืนชีพกลับมา ดังที่กล่าวไว้ในพระคัมภีร์ว่า พระองค์ทรงฟื้นคืนชีพจากหลุมฝังพระศพสามวันหลังถูกทหารโรมันใช้ตะปูตอกตรึงจนสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน จะว่าไปแล้ว ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่น่าเรื่องการตื่นมาต่อยอดแนวคิดมากที่สุด นั่นคือเรื่องความเชื่อที่ว่า ปริศนาที่ห่อหุ้มการนิรโทษไว้ก็คือการตัดสินโทษ ความตายที่แท้แล้วก็เป็นเพียงการนอนหลับอีกอย่างหนึ่ง และหากคุณดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้องดีงาม หลังความตายคุณก็จะได้อื่นขึ้นอีกครั้งในสรวงสวรรค์ ดังนั้นสิ่งที่ถูกเรียกขานด้วยความสรรเสริญว่า “การฟื้นคืนชีพ” จึงเป็นเพียงสิ่งมหัศจรรย์ธรรมดาอย่างหนึ่ง ช่างยิ่งใหญ่แต่ไม่สลักสำคัญ สูงส่งแต่ซ้ำซาก อย่างที่สแตนลีย์ สเปนเซอร์ (Stanley Spencer) ศิลปินชาวอังกฤษเมื่อกลางศตวรรษที่ 20

ถ่ายทอดเรื่องราวไว้อย่างยอดเยี่ยมในภาพเขียนชื่อเดียวกันที่ช่างดูสัใจ
แต่คมคาย ภาพวาดนั้นแสดงถึงชาวบ้านในชนบทอังกฤษแห่งหนึ่งกำลัง
ออกมาจากหลุมศพในสุสานอน ท้าทำบิตซ์เกียจและหาวหอยๆ รวากับ
เพ็งลูกจากเตียง ภาพเขียนนั้นสะท้อนแนวปฏิบัติของศาสนาคริสต์ นั่น
คือมองความตายว่าเป็นเพียงการหยุดพักที่ไม่อันตรายแต่อย่างใดไม่ได้
น่ากลัวมากมายไปกว่าการเข้านอนตอนกลางคืน ตราบใดที่คุณสวด
ภาวนา คุณก็สามารถเฝ้ารอการตื่นขึ้นอีกครั้งในสวรรค์ได้

แต่แน่นอน หากศาสนาคริสต์เน้นย้ำเรื่องการตื่นขึ้นมาอีกครั้งเรา
ควรจะลองพิจารณามุมมองอีกด้านหนึ่งด้วย นั่นก็คือเมื่อเข้านอนแล้วคุณ
อาจไม่ตื่นขึ้นมาอีกเลย ในกรณีหลังนี้อาจทำให้การนอนสร้างความตื่น
ตระหนกด้วยการกลายเป็นความตายที่คุณจะไม่มีวันตื่นขึ้นมาอีกแทนที่
จะตื่นขึ้นในสรวงสวรรค์ โคลงบทหนึ่งของเชกสเปียร์กล่าวถึงการนอนใน
ฐานะเป็น “ตัวตนที่สองของความตาย” ไว้อย่างน่าสนใจ เพราะหากมอง
เฉินๆ ดูเหมือนเชกสเปียร์กำลังเปรียบเทียบการนอนกับความตายด้วยวิธีอุปมา
อุปไมยตามแบบแผน แต่เมื่อมองลึกลงไปแล้ว เขากำลังพูดถึงการนอน
ว่าไม่เพียงเหมือนความตายเท่านั้น แต่ยังเป็น “ตัวตนที่สอง” ของความ
ตาย นั่นคือการนอนถอดแบบมาจากความตายทุกกระเปียดนี้ว หรือถ้า
จะพูดให้สวยหรูคือเป็นตัวแทนในด้านมืดซึ่งคุณจะต้องปฏิบัติต่อมันด้วย
ความเคารวะและครั่นคร้าม เขายอมรับแนวคิดของชาวคริสต์ที่ว่า การ
นอนเทียบเท่าความตายแล้วย้อนความคิดนี้กลับไปให้ศาสนาคริสต์อีก
ครั้งด้วยแนวคิดที่บอกว่าการเข้านอนนั้นมีความเสี่ยงเพราะแทนที่จะ
ตื่นขึ้นเพื่อพบกับชีวิตหลังความตาย คุณอาจไม่มีวันได้ตื่นขึ้นอีกเลย ใน
ปลายทศวรรษ 1590 ตอนที่เชกสเปียร์เขียนเรื่องนี้ ค่าคาดการณอายุ

โดยเฉลี่ยของคนเราอยู่ที่ประมาณ 30 ปี และอัตราตายของเด็กทารกก็สูงกว่าปัจจุบันมาก

แทบไม่ต้องสงสัยเลยว่า คุณอาจยังรู้สึกแปลกใจพลางโล่งอก หรืออาจจะถึงขั้นแอบนึกขอบคุณด้วยซ้ำไป เมื่อคุณได้ตื่นขึ้นและหลุดรอดจากอ้อมกอดของเคื่องมเงาเจ้าสิ่งแปลกหน้าที่เรียกว่าการหลับมาได้ ต่อให้คุณอยู่ในศตวรรษที่ 21 และหากศาสนาคริสต์ได้รับประโยชน์จากความกลัวที่แฝงอยู่นี้ มันก็ยังมีอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เรื่องราวการตื่นขึ้นมานั้นเป็นเรื่องที่ทั้งชาวคริสต์และอิสลามต่างนำไปอ้างอิงได้อย่างสบายใจ เพราะว่าแม้การตื่นจะถูกกำหนดด้วยจังหวะของร่างกาย แต่ในทางจิตวิทยานั้นถือว่าคุณต้องพึ่งความเมตตาจากสิ่งอื่นหรือคนอื่นเพื่อที่จะตื่นขึ้นมาได้ ด้วยความจริงที่เราหลับและไม่รู้ตัว หมายความว่าเราจะตื่นขึ้นมาได้นั้นต้องเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ทำลายความสงบซึ่งอยู่นอกเหนือการควบคุมของเรา นั่นจึงหมายความว่า การตื่นขึ้นนั้นเกิดขึ้นกับเรามากกว่าที่เราจะเป็นคนทำให้มันเกิดขึ้นได้เอง ดังนั้นช่วงเวลาที่เราได้ถูกช่วยเหลือให้คืนสู่การรู้ตัวนั้นจึงมักถูกกล่าวว่าเป็นการแทรกแซงของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประหนึ่งเทวดามาช่วยดึงคุณกลับจากยมโลกนั่นเอง

แน่นอนว่า ความหมายโดยนัยของ “ยมโลก” นั้นลือไปในทางนอกรีตมากกว่าจะเกี่ยวข้องกับศาสนา แต่กระนั้นศาสนาก็ไม่ได้ลงเล่นที่จะแสวงประโยชน์จากพลังทางด้านอารมณ์ที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรมของพวกเขา แม้ว่าโดยหลักการแล้วศาสนาจะต้องพยายามหลีกเลี่ยงให้ไกลจากพิธีกรรมเหล่านี้ ทั้งนี้ทั้งนั้นแล้วหากคุณมุ่งหวังที่จะตั้งศาสนาใหม่ คุณก็ต้องพยายามใช้ข้อดีประกอบที่เป็นสัญลักษณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะหาได้ แล้วก็อ้างว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นของคุณทั้งหมดแบบเดียวกับที่ศาสนาคริสต์ได้ทำนับแต่ปฐมบทแห่งการเริ่มต้นด้วยการอ้างถึงแนวคิด

เหนือธรรมชาติซึ่งเชื่อมโยงการฟื้นคืนชีพของพระคริสต์กับการตื่นขึ้น
ของแผ่นดินในฤดูใบไม้ผลิไว้ด้วยกัน ทั้งๆ ที่เรารู้ว่าเทศกาลอีสเตอร์นั้น
เป็นการรับเอาเทศกาลของ “พวกนอกรีต” ที่เฉลิมฉลองวันที่ยาวนาน
ด้วย “พิธีกรรมแห่งฤดูใบไม้ผลิ” หรือ “บทเพลงแห่งแผ่นดิน” มา มันไม่
ได้มีบ่อนักที่ศาสนาจะนำเอาเรื่องจำพวกเวทมนตร์มาสานต่อ และเรา
มักจะได้ฟังเรื่องราวทำนองที่ว่าอาณาจักรดำมืดที่ถูกครอบงำด้วยเรื่อง
เร้นลับถูกพลิกฟื้นขึ้นมาด้วยแสงสว่างแห่งความศรัทธา แต่แทนที่จะ
เป็นแบบนั้น ในความจริงแล้วมันกลายเป็นว่าศาสนาคริสต์ได้นำเรื่อง
อัศจรรย์มาประกอบ ผสมผสาน หรือควบรวมนั้นเข้าด้วยกัน แล้วเลือก
ชูประเด็นสำคัญของมันที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตื่นขึ้นมาใหม่ให้เป็นจุด
แข็ง แน่แน่นอนว่าทั้งหมดนี้รวมตัวกันกลายเป็นภาพอันน่าตื่นตาตื่นใจของ
โลกที่กำลังแบ่งบานเข้าสู่การตื่นอย่างเต็มที่ น้ำแข็งปริแตกแยกตัว ปลาย
ยอดของพีชผลไผ่พ้นแผ่นดิน และพลังจิ้งหะแห่งทั้งจักรวาลรวมกันอยู่
ในภาพของเหล่านักบวชเฝ้าเป็นประจักษ์พยานต่อการกลับมาของพระ
เป็นเจ้าที่เปรียบเหมือนแสงสว่างของโลกใบนี้ และในหนทางเล็กๆ ของ
เราจากเตียงของเรา เราเองก็จำลองการเคลื่อนไหวอันเหนือธรรมชาติ
อยู่ในทุกๆ วัน ง่ายๆ ด้วยการตื่นขึ้นนั่นเอง

ความคิดที่เชื่อมโยงกันเรื่องการหลับกับความตายมีแต่จะเพิ่มพูน
และแรงกล้าขึ้นเรื่อยๆ เมื่อคุณได้ตระหนักว่า แก่นของแนวคิดเรื่องความ
จริงซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของปรัชญา ศาสนา และรวมไปถึงกฎหมาย
นั้นต่างตั้งอยู่บนความหมายแห่งการตื่นขึ้นมาทั้งสิ้น และคุณก็ไม่ต้อง
ถึงกับเป็นนักปราชญ์เพื่อที่จะได้ตระหนักถึงความจริงข้อนี้ เพราะมีคำ
พูดติดปากมากมายในชีวิตประจำวันที่อ้างอิงถึงการตื่น ไม่ว่าจะเป็น

“ตื่นขึ้นมารับความจริง” “ตาสว่าง” และกระทั่ง “ตื่นขึ้นเพื่อจะได้สัมผัสกลิ่นกาแฟ” หากวลีเหล่านี้กำลังบอกเป็นนัยๆ ว่าการตื่นขึ้นและความจริงนั้นเป็นเพื่อนร่วมเตียงกันโดยทางไหนสักทาง คุณก็เพียงต้องย้อนกลับไปสมัยกรีกเพื่อหาหลักฐานมาสนับสนุน แล้วคุณได้จะพบว่าคำที่ใช้แทนคำว่า “ความจริง” ในภาษากรีกคือคำว่า “aletheia” และในภาษาอังกฤษได้กลายมาเป็นคำว่า “lethargy” (สลบไสล) แต่คุณเห็นไหมว่าภาษากรีกใช้คำว่า “a-letheia” ไม่ใช่ “letheia” ก็คือว่าความจริงนั้นตรงข้ามกับคำว่า “letheia” นั่นไงละ ความจริงคือสิ่งที่ตรงข้ามกับคำว่า “lethargy” (สลบไสล) แล้วจะอะไรล่ะที่ตรงข้ามกับคำว่าสลบไสล หากไม่ใช่การตื่นขึ้น ความจริงนั้นซ่อนตัวอยู่ในการตื่นขึ้นและการสลัดผ้าห่มออกไปนั่นเองเองเอออย่างๆ ก็คือคุณจะได้รู้สึกรับรู้ความเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริงได้เมื่อคุณตื่น เพราะมันยากที่คุณจะทำเป็นตื่นแบบปลอมๆ ได้

อย่างไรก็ตาม เราอาจมองข้ามประเด็นสำคัญไปได้ง่ายๆ นอกจากคุณจำเป็นต้องตื่นขึ้นมาแล้ว หากคุณอยากจะได้เห็นหรือได้ฟังความจริง สิ่งนี้อาจสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันคือ ความจริงที่ว่าตัวความจริงเองนั้นไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกจากการตื่นในรูปแบบหนึ่ง ถ้าถามว่าการตื่นทำงานอย่างไร คราวนี้ต้องฟังนักปรัชญาคนที่สามชื่อ จอร์จ วิลเฮล์ม ฟรีดริช เฮเกิล (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) ซึ่งจะมาไขมาความลับนี้

เฮเกิล ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันในยุคต้นศตวรรษที่ 19 เขียนไว้หลังจากคานต์ไม่นาน เขาเป็นอีกคนที่ให้ความสนใจการฟื้นคืนชีพจากความตายอันมหัศจรรย์ของพระคริสต์ เพราะอย่างน้อยก็แสดงถึงสิ่งที่เฮเกิลเรียกว่า “ความจริงสัมบูรณ์” จากเรื่องราวที่กล่าวไว้ชีวิตพระคริสต์ดำเนินผ่านสามขั้นตอน เมื่อแรกทรงมีชีวิต จากนั้นพระองค์ก็สิ้นพระชนม์

และในที่สุดหากคุณเชื่อเรื่องนี้ นั่นคือพระองค์ทรงฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ และหากพระองค์ไม่ได้ทรงฟื้นคืนชีพขึ้นมาจากความตาย พระองค์ก็คงไม่ใช่พระคริสต์ แต่เป็นนักต้มตุ๋น ไม่ใช่พระผู้ไถ่แต่เป็นจอมหลอกลวง พระเยซูนั้นได้กลายเป็นพระคริสต์แค่หลังจากในชั้นที่สามแล้วเท่านั้น เมื่อความจริงเกี่ยวกับพระองค์ได้รับการเปิดเผย ยืนยัน และสมบูรณ์พร้อม ยิ่งกว่านั้น พระองค์สามารถเป็นตัวของตัวเองได้เมื่อผ่านชั้นที่สามเท่านั้น หากไม่มีชั้นที่สามหรือสองชั้นก่อนหน้านี้ พระองค์ก็ไม่สามารถดำรงชื่อพระคริสต์ต่อไปได้ ดังนั้นโครงสร้างของสามชั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปิดเผยความจริงของพระองค์

พระองค์อาจดูพิเศษ แต่อย่างไรก็ตามพระคริสต์เป็นตัวอย่างสามัญที่ว่าความจริงจะต้องเป็นไปตามกฎสามชั้นเสมอ โดยที่ในขั้นสุดท้ายเป็นการตื่นขึ้น ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาสุดท้ายที่ความจริงจะได้ปรากฏ ตามจริงแล้ว ผลงานที่เป็นชั้นตอนใดๆ ก็ดีของเฮเกิลล้วนแบ่งการทำงานเป็นสามส่วน ซึ่งเขาเรียกว่า “วิภาษวิธี” ในระบบนี้ ความจริงเป็นเหมือนนาฬิกาปลุกของจักรวาลที่ปลุกโลกให้ตื่นขึ้นมีสติรับรู้หลังจากช่วงการทำกิจกรรมและการพักผ่อน เฮเกิลมองว่า เรื่องราวในประวัติศาสตร์นั้นดำเนินไปตามแบบแผนเดียวกันในการค่อยๆ เผยความจริงออกมา เริ่มจากยุคกรีกโบราณซึ่งเต็มไปด้วยความมืดมิดจนเจิดจ้า แม้จะมีรากเหง้าแห่งความจริงอยู่บ้าง แต่ยังคงอยู่ในความเพ้อฝันและอุดมคติมากเกินไป ชาวกรีกคิดว่าตนตื่นรู้แต่ก็ยังไม่ใช่ จากนั้นมาถึงยุคคลาสสิกในสมัยโรมัน ซึ่งทุกอย่างนั้นดูกระจ่างชัดและสูงส่งอมมากเกินไป แต่ก็ทำให้มันไร้ซึ่งความสดใสด้วยเหตุเดียวกันนี้ ยุคนี้มีแนวคิดที่สำคัญน่าประทับใจและมีจุดยึดเหนี่ยวที่มั่นคง แต่ทว่าไร้ซึ่งชีวิตชีวาและมีกรอบกฎเกณฑ์

มากขึ้นไป มันจึงเหมือนกับการที่สิ่งต่างๆ หวนคืนสู่การหลับพักผ่อนหลัง ผ่านระเบียบกฎเกณฑ์ที่มากเกินไปที่ สุดก็มาถึงยุคเยอรมัน ซึ่งเป็นยุคที่เฮเกิลกำลังจะได้เป็นประจักษ์พยานในการผสมผสานเอาส่วนที่ดีที่สุดของทั้งกรีกและโรมันเข้าด้วยกัน แล้วจึงวิวัฒนาการก้าวข้ามทั้งสองยุคนี้ กลายเป็นยุคแห่งการแสดงออกทางความคิดครั้งสุดท้ายหรือยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นแห่งความหมายของโลกครั้งใหม่ที่ เหมาะสม สำหรับเฮเกิลแล้วประวัติศาสตร์ได้ตื่นขึ้นมารับรู้ความเป็นจริง ของมันในศตวรรษที่ 19 ของเยอรมัน

ช่วงท้ายๆ ของศตวรรษที่ 19 นี้ ทฤษฎีของเฮเกิลได้เป็นตัวจุดประกายให้กลุ่มแนวคิดใหม่ซึ่งรวมไปถึงนักคิดคนสำคัญอย่างเจacob เบิร์กฮาร์ด (Jacob Burckhardt), เอดูอาร์ด วิงเคิลมานน์ (Eduard Winkelmann), และคาร์ล มาร์กซ (Karl Marx) แต่แน่นอนว่าสำหรับนักคิดในสมัยใหม่แล้วคำกล่าวอ้างของเฮเกิลนั้นฟังดูเกินจริง และโอ้อวดตัวเกินไป ถ้ามองจริงๆ ว่าจะมีใครที่เชื่อว่าในโลกสัมพัทธ์ของเรานี้ยังมีความจริงสัมบูรณ์ที่หลงเหลือไว้ให้ตื่นรู้กันอีกนอกจากพวกที่ยึดมั่นในหลักความเชื่อดั้งเดิมของคริสต์ศาสนาหรือการเมืองแล้วคงแทบไม่มีแน่นอน แต่มันก็คงจะเป็นดูเบาการตีความประวัติศาสตร์ของเฮเกิลมากเกินไปหน่อยถ้าจะบอกว่าไม่มีเลย ในเมื่อมันมีเรื่องเล่าที่พูดถึงชะตากรรมของชาวอาร์ยันผู้ที่ต้องคอยส่งข้าวเข้าโรงสีของนาซีด้วยบทเพลง “พรุ่งนี้จะเป็นวันของฉัน (Tomorrow Belong to Me)” ที่ได้ถูกจินตนาการได้อย่างน่าขนลุกในภาพยนตร์เรื่องคาบาเรต์ของบ็อบ ฟอสส์ (Bob Fosse) ในปี 1972 ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่จะประกาศถึงการมาถึงของยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ หรือการฟื้นคืนกลับมาเช่นในชะตากรรมของชาวอาร์ยันที่ถูกกลั่นแกล้งให้เข้า

สู่สภาวะหลับใหลอย่างชั่วร้าย ต่อให้ใช้คำที่ดูไม่ค่อยแย່เท่าไร แต่ก็ต้องยอมรับว่าแนวความคิดที่ว่าความจริงเป็นสิ่งที่กำลังอ่อนแอและจำเป็นต้องปลุกให้ตื่นลากขึ้นจากเตียงให้ออกมาสู่แสงสว่างแห่งวันใหม่นั้นยังคงเป็นสิ่งที่เฝ้าหวงสัญญาตามเดิมของคนเราอยู่ดี ลองดูอย่างเช่น การส่งสัญญาณทางการเมืองที่พวกอนุรักษ์นิยมในประเทศทั้งหลายชอบใช้กัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำความจริงที่ซ่อนเร้นออกมาเปิดเผย หรือการกระตุ้นให้ “กลับไปสู่ความเรียบง่าย” หรือการเรียกร้องให้ “ย้อนระลึกถึงคุณค่าที่แท้จริง” การส่งสัญญาณนั้นโดยพื้นฐานแล้วจะเป็นแนวคิดแบบเฮเกิลหรือวิภาวดี เนื่องจากมันมักเชื่อว่าความจริงเคยมีอยู่แล้วจึงถูกปิดบังไว้หรือทำให้สูญหายไป (มักเป็นโดยฝ่ายตรงข้าม) และตอนนี้นั้นจึงตกเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องนำความจริงกลับมาหรือปลุกให้มันตื่นขึ้นอีกครั้ง โดยที่ความจริงนั้นจะยิ่งสำคัญและมีพลังยิ่งขึ้นหากได้รับการปลุกให้ตื่นขึ้นอีกครั้ง

ตอนนี้เราพ้นจากยุคของเฮเกิลมา 200 ปีแล้ว และท้ายที่สุดแล้วไม่ที่เราจะตื่นขึ้นมาค้นพบความจริงหรือยังคงล่องลอยอยู่ใน “โลกทัศน์ที่ไร้ข้อพิสูจน์” ของเรา (อย่างที่คานต์เคยว่าไว้) เราก็กำลังถูกสั่งให้ตื่นด้วยวิธีที่เห็นได้อย่างชัดเจน มันเป็นวิธีที่ห่างไกลจากหลักปรัชญาหรือศาสนา มากนัก แม้ว่าคุณอาจจะให้คะแนนการมีสติรู้ตัวทั่วๆ ไปในโลกเรานี้ต่ำ จนถึงขั้นเลวร้าย คุณก็คงยากจะปฏิเสธได้ว่าสังคมที่เราใช้ชีวิตอยู่ตอนนี้ นั้นเป็นสังคมแห่งการตื่น น่าจะยอมรับได้ง่ายกว่าถ้าบอกว่าเรามีชีวิตอยู่ในสังคมแห่งทุนนิยมในเมืองที่ไม่เคยหลับใหล อาศัยในเขตเวลาที่ไม่เคยหยุดนิ่ง ตกอยู่ภายใต้การสอดส่องของกล้องวงจรปิดตลอดเวลาและต้องคอยเฝ้าระวังตัวตลอดเวลา ในความเป็นจริงแล้ว ทุกวันนี้เราหาเวลาปิด

สวิตช์ตัวเองได้ยากขึ้นเรื่อยๆ ไม่ว่าจะเป็นเพราะตัวของเราเองหรือเพราะ
เจ้าสมาร์ตโฟนของเราก็ตามที และด้วยนัยที่ว่าการตื่นนั้นนำไปสู่การ
ยอมให้ตัวเราได้นอนหลับและละสายตาจากหน้าจอ นี่มันหมายความว่า
นับวันกฎธรรมชาติแห่งสรรพสิ่งนั้นดูจะมีบทบาทน้อยลงและกลายเป็น
สิ่งฟุ่มเฟือยที่เราเผ่าถวิลหาเข้ามา มีบทบาทเข้ามาควบคุมเรามากขึ้น
แทน หรือพวกเราได้ก้าวเข้าสู่ยุคซึ่งสิ่งที่ดีที่สุดที่เราจะสามารถหวังถึงได้
นั้นไม่ใช่การนอนหลับอย่างเพียงพอ หากแต่เป็นการต้องเตรียมตัวให้
พร้อมไว้ตลอดเวลาแล้ว

หากคำตอบคือใช่แล้วละก็ แน่นอนว่ามันแทบจะขึ้นอยู่กับคำ
ประกาศิตเพียงสองคำที่ร้อยเรียงไปด้วยกันราวกับเป็นคู่แฝดของพระเจ้า
ซึ่งในทุกวันนี้จะถือเป็นความผิดทันทีหากเราไม่เชื่อฟังมัน คำประกาศิต
นั่นก็คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจและนวัตกรรมทางเทคโนโลยี หรือก็คือ
ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศที่สูงขึ้นและการยกระดับอันไม่มีที่
สิ้นสุด เมื่อได้รวมตัวกันพวกมันผลักดันให้ตัวเลขการอดหลับอดนอน
มวลรวมทั่วโลกมีแต่จะเพิ่มขึ้น ในช่วงขณะญี่ปุ่นหลับไหล อเมริกากำลัง
ตื่นขึ้นและเร่งรีบไปที่หน้าจอ เราต้องอดทนต่อการผลิตที่ไม่มีวันหยุดพัก
เพราะโลกได้ถูกหลอมขึ้นใหม่ให้เป็นโรงงานที่มีเป้าหมายสูงสุดคือผลิตผล
และรู้จักแต่โหมด “มีประสิทธิภาพ” เพียงอย่างเดียว ซึ่งนั่นหมายถึง “การ
ตื่น” หากจะมีโหมดที่รู้จักคำว่า “นอนหลับ” แล้วละก็ นั่นคงมีแต่ในโหมด
สำหรับพวกหิปปิโย่งเท่านั้น

ในทางกลับกัน สิ่งที่เคยผลักดันพระเจ้าคู่แฝดซึ่งช่วยก่อให้เกิดการ
ตื่นตัวทางเศรษฐกิจนั้นไม่ใช่แค่เพียงเรื่องเงินอย่างเดียว แต่ยังมีเรื่องศีล
ธรรมด้วย และเพื่อให้เรื่องมันดูแย่เข้าไปอีก ศีลธรรมนั้นดันเข้าไปมีส่วน

ผลักดันอยู่ในการบริโภคเกินตัวของเรา อย่างเช่น พวกความบ้าคลั่งในระบบเครื่องจักรต่างๆ และระบบเงินตรานั้นก็เป็นตัวยืนยันถึงการต้องขยันตรากตรำทำงานหนักชั่ววินาทีได้เป็นอย่างดี ต้องอย่าลืมว่าการตื่นตัวและความขยันเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับนับถืออย่างสูงมากกว่าการนอนหลับและความเกียจคร้านทั้งในวันนี้และน่าจะตลอดไป เรานั้นใช้ชีวิตอยู่ห่างไกลจากตรรกะที่แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) กล่าวไว้เกี่ยวกับจริยธรรมการทำงานของพวกโปรเตสแตนต์ ซึ่งจริงๆ แล้วมันก็ก่อให้เกิดข้อดีกับเรามากมาย แต่มันก็ส่งผลกระทบโดยอ้อมด้วยเช่นกัน และถ้าพูดกันตามตรงแล้วมันก็เป็นเรื่องของจริยธรรม นี่แหละที่ทำให้เราต้องลุกขึ้นและออกไปทำกิจการงาน ในทันทีที่คุณตื่น คุณก็เดินเข้าสู่เส้นทางนี้เรียบร้อยแล้ว

แต่แน่นอนว่า ระหว่างการลุกขึ้นและออกไปทำงานนั้นก็มีก้าวที่สำคัญรออยู่

